

УДК 65.011.44:338.27:65.012.32

КАТЕГОРІЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІАГНОСТИЦІ ТА СТРАТЕГІЧНОМУ АНАЛІЗІ

DOI 10.30838/P.ES.2224.050618.146.119

**Король Г.О., к.е.н.,
Распопова Ю.О., к.е.н.,
Безгодкова А.О.**

Національна металургійна академія України

У сучасних умовах господарювання як при економічній діагностиці, так і у стратегічному аналізі дослідження показників ефективності діяльності підприємства грає визначальну роль. Методологія будь-якого дослідження складається, з одного боку, з визначення його теоретичних положень і категорій, а з іншого, – з розробки на цій основі методичних підходів і методик такого дослідження. У науковій літературі й економічній практиці визначення теоретичних положень, таких як: об'єкт, предмет, суб'єкти, мета, завдання, принципи, умови, функції, методи, - економічної категорії підвищення ефективності діяльності не носить достатнього системного характеру. У той же час систематизація теоретичних положень складає методологічне підґрунтя для розробки відповідних методичних підходів і методик. Метою роботи є систематизація теоретичних положень категорії підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання, що створить методологічну основу для розробки відповідних методичних підходів і методик. У процесі виконання роботи на основі використання методів аналізу, порівнянь, декомпозиції як законодавчих матеріалів, так і тверджень науковців про теоретичні положення економічної категорії підвищення ефективності діяльності, а також й на основі власного логічного мислення сформульовано об'єкт, предмет, суб'єкти, мету, завдання, принципи, умови, функції, методи, тобто систематизовано теоретичні положення категорії підвищення ефективності діяльності. Використання цих теоретичних положень забезпечить методологічну базу для розробки методичних підходів і методик застосування інформації для підготовки та прийняття управлінських рішень в економічній діагностиці та стратегічному аналізі. Перспективою подальших досліджень є розробка таких методичних підходів і методик.

Ключові слова: економічна категорія, теоретичні положення, підвищення ефективності діяльності, економічна діагностика, стратегічний аналіз, суб'єкти господарювання

UDC 65.011.44:338.27:65.012.32

CATEGORY OF BUSINESS ENTREPRENEURSHIP EFFICIENCY IMPROVEMENT IN ECONOMIC DIAGNOSTICS AND STRATEGIC ANALYSIS

DOI 10.30838/ P.ES.2224.050618.146.119

**Korol' G., PhD in Economics,
Raspopova Ju., PhD in Economics,
Bezgodkova A.**

National Metallurgical Academy of Ukraine

In modern economic conditions, both economic diagnostics and strategic analysis of efficiency performance indicators of the enterprise play a decisive role. The methodology of any research consists, on the one hand, of the theoretical terms and categories definition, and on the other hand, of the methodological approaches and methods of such research development on this theoretical basis. In the scientific literature and economic practice, the definition of theoretical terms, such as: object, subject, purpose, tasks, principles, conditions, functions, methods – of the economic category of improving the efficiency of activities does not have sufficient systemic nature. At the same time, the systematization of theoretical positions is a methodological basis for the development of appropriate methodological approaches and techniques. The purpose of this work is to systematize the theoretical positions of the business entity efficiency improving category, which will create a methodological basis for the development of appropriate methodological approaches and techniques. While outlining key concepts of this paper on the basis of the use of methods of analysis, comparisons, decompositions of legislative materials as well as allegations of scientists about the theoretical positions of the economic category of improving the efficiency of activity, and also on the basis of logical thinking, the terms as object, subject, purpose, task, principles, conditions, functions, methods were formulated; it means that the theoretical statements of the category of increase of efficiency of activity were systematized. The use of these theoretical statements will provide a methodological basis for the methodological approaches and techniques development for the application of information for the preparation and adoption of managerial decisions in economic diagnostics and strategic analysis. The development of such methodological approaches and techniques is the prospect of further research.

Keywords: economic category, theoretical statements, increase of activity efficiency, economic diagnostics, strategic analysis, subjects of management

Актуальність проблеми. У сучасних умовах господарювання важливу роль в управлінні підприємством відіграє економічна діагностика його фінансово-господарської діяльності. Метою економічної діагностики діяльності суб'єкта господарювання є системне дослідження усіх аспектів його роботи й прийняття на цій основі управлінських рішень щодо

підвищення його ефективності. Для прийняття довгострокових управлінських рішень і розробки перспективного плану розвитку суб'єкта господарювання проводиться стратегічний аналіз показників його ефективності. Таким чином як при економічній діагностиці, так і у стратегічному аналізі дослідження показників саме ефективності діяльності підприємства грає визначальну роль. У загальному вигляді сутність проблеми підвищення ефективності полягає в тому, щоб на кожну одиницю витрат досягти максимального результату [1]. Методологія будь-якого дослідження складається, з одного боку, з визначення його теоретичних основ і категорій, а з іншого, – з розробки на цій основі методичних підходів і методик такого дослідження. У науковій літературі й економічній практиці визначення теоретичних основ, таких як: об'єкт, предмет, суб'єкти, мета, завдання, принципи, умови, функції, методи, - економічної категорії підвищення ефективності діяльності не носить достатнього системного характеру. У той же час систематизація теоретичних положень складає методологічну основу для розробки методичних підходів і методик застосування інформації для підготовки та прийняття управлінських рішень в економічній діагностиці та стратегічному аналізі щодо підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. Це визначає важливість і актуальність теми даної роботи.

Аналіз останніх наукових досліджень. Розробка питань безпосередньо підвищення ефективності суб'єкта господарювання стала темою досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Різноманітними дослідженнями цієї проблеми займалися і зробили вагомий внесок у її розвиток такі вчені, як: В. Андрійчук, А. Вовчак, В. Галушко, О. Гудзь, А. Загородній, Г. Калетник, С. Кваша, М. Кропивко, І. Лукінов, І. Маркіна, М. Малік, В. Онегіна, О. Правдюк, П. Стецюк, В. Ткаченко, Л. Федулова, Д. Шевченко та ін. Значну увагу формуванню конкурентоспроможності підприємств та їх ефективності приділили зарубіжні науковці М. Портер, А. Мескон, Ф. Котлер, Р. Олсоп та ін. Але дослідження усієї сукупності економічних категорій теоретичних основ підвищення ефективності діяльності є недостатньо систематизованими.

Метою роботи є систематизація теоретичних положень категорії підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання, що створить методологічне підґрунтя для розробки методичних підходів і

методик застосування інформації для підготовки та прийняття управлінських рішень в економічній діагностиці та стратегічному аналізі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Як впливає з назви цієї публікації об'єктом дослідження в ній є ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Аналіз і формулювання дефініції «ефективність» наведено в [2]. Предмет даного дослідження – підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

Згідно зі ст. 55 ГК України, суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [3]. Тому суб'єктами підвищення ефективності діяльності можна вважати господарські організації, громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці, філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), створені ними для здійснення господарської діяльності.

Будь-яке підприємство всі свої сили спрямовує на отримання кінцевого результату. Прибуток - це різниця між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції [4]. У той же час для держави мета підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання дещо інша. Таким чином, основною метою підвищення ефективності діяльності є:

- на рівні суб'єкта господарювання – підвищення прибутковості його господарської діяльності;

- на рівні держави — зростання суспільного добробуту (матеріальні, соціальні, культурні, духовні, екологічні блага) населення, тобто підвищення якості життя людей.

Результат підвищення ефективності виробництва відображається в збільшенні кількості продукції, поліпшенні її якості. Крім факторів збільшення обсягу виробництва продукції, просування її на незаповнені ринки має місце проблема зниження витрат на виробництво і реалізацію цієї продукції, що і враховується при плануванні собівартості, у

економічній діагностиці та у стратегічному аналізі. Отже, для підвищення ефективності діяльності підприємства, збереження конкурентоспроможності його продукції необхідно вживати заходів щодо зниження витрат на підприємстві, виявляти можливі резерви зменшення собівартості продукції. На металургійному підприємстві із матеріаломістким й енергоємним виробництвом продукції зниження собівартості продукції можливе, перш за все, шляхом пошуку нових технологій виробництва [5].

Для вирішення проблеми підвищення ефективності функціонування будь-якого підприємства, а також і держави в цілому необхідно поставити відповідні завдання (задачі).

Аналіз переліку задач, наданих науковцями щодо підвищення ефективності, представлено у таблиці 1.

Виходячи з аналізу даних таблиці 1, для реалізації указаної мети на рівні суб'єкта господарювання можна виділити вирішення таких задач:

а) стосовно збільшення виручки підприємства:

- 1) провести модернізацію та поліпшити технологію виробництва;
- 2) удосконалити управління трудовими ресурсами;

б) стосовно зменшення витрат підприємства:

- 1) удосконалити управління витратами та ресурсами;
- 2) налагодити управління ризиками.

Добробут є одним з показників якості життєдіяльності населення. Під добробутом економісти розуміють сукупність умов життєдіяльності людини, які створюються під час виробництва, розподілу, обміну, споживання, формують ієрархію потреб та визначають рівень їх задоволення.

Рівень добробуту вимірюється, в першу чергу, показниками ВВП на душу населення, рівнем податкового навантаження на доходи громадян, диференціацією доходів в Україні [6]. З цього необхідно вирішення наступних задач на рівні держави:

- удосконалити основні засади політики управління суб'єктами господарювання;
- посилити нагляд за використанням й управлінням ресурсами;
- підвищити роль вищої освіти і науки;
- провести раціональну податкову політику;
- забезпечити низький рівень інфляції.

Організація виробничого процесу в часі та просторі базується на принципах. Правильне використання цих принципів забезпечує підвищення ефективності роботи підприємства, раціональне використання ресурсів [7]. Адже принципи лежать в основі функціонування будь-якого механізму і вважаються науковцями однією з найважливіших базисних складових теоретичних основ дослідження.

У таблиці 2 наведено принципи підвищення ефективності діяльності, які слід враховувати при проведенні економічної діагностики виробничих і економічних результатів, фінансового стану суб'єкта господарювання, рівня його конкурентоспроможності і положення на ринку, а також у стратегічному аналізі при виявленні шляхів досягнення перспективних цілей суб'єкта господарювання.

Рівень ефективності діяльності підприємства залежить від багатьох умов. Ці умови в реальності діють не ізольовано, в чистому вигляді, а здебільшого перетинаються і взаємообумовлюють одна одну. Частина з них залежить від діяльності підприємства загалом, інші пов'язані з технологією й організацією виробництва, а ще деякі зумовлені рівнем використання виробничих ресурсів і впровадженням науково-технічного прогресу. Таким чином необхідним є з'ясування та обґрунтування умов підвищення ефективності діяльності на рівні держави та суб'єкта господарювання. У таблиці 3 наведено умови підвищення ефективності діяльності, дослідження котрих у процесах економічної діагностики та стратегічного аналізу допоможе виявити позитивні й негативні фактори, що вплинули або можуть вплинути на фінансовий результат роботи суб'єкта господарювання та на його фінансовий стан.

Будь-який суб'єкт господарювання виконує ряд функцій, в яких втілюються принципи та умови його діяльності. Виходячи з аналізу робіт науковців можна стверджувати, що при економічній діагностиці та у стратегічному аналізі слід виділяти наступні функції: виробничо-технологічну, економічну, соціальну.

Виробничо-технологічна функція — це забезпечення процесу виробництва необхідними трудовими, матеріальними і фінансовими ресурсами, упровадження досягнень науково-технічного прогресу, удосконалення організації та управління виробництвом. Ця функція показує, який максимальний обсяг випуску продукції може бути одержаний при витрачених чинниках виробництва.

Таблиця 1. – Аналіз завдань (задач), наданих науковцями щодо підвищення ефективності діяльності

Формулювання задач, джерело	Критерії відповідності задач меті дослідження				
	один і той же рівень узагальнення	відсутність дублювання	чіткість і лаконічність формулювання	Наявність поділу завдань для підприємства і держави	Націленість на збільшення виручки або на зменшення затрат підприємства
- удосконалити виробничу структуру, удосконалити організаційну структуру управління, диверсифікувати виробництво, реструктуризувати виробництво тощо; - оновити техніко-технологічну базу, переозброїти виробництво, вдосконалити виробу, що виробляються; - удосконалити тарифну систему, форму і систему оплати праці, прискорити обіг оборотних коштів тощо [8]	+	+	+	П*	В,З*
- опанувати ефективні методи організації виробництва та реалізації продукції [9]	+	+	+	П,Д	В,З
- здійснити мінімізацію витрат на виробництво продукції при одночасному збереженні її якості [10]	+	+	+	П,Д	З
- зменшити транспортні витрати; - налагодити систему збуту; - підвищити продуктивність праці [11]	+	+	+	П,Д П,Д П	З В,З В
- мінімізувати всі види ризиків підприємства; - підвищити фінансову стійкість підприємства; - підтримати ліквідність та платоспроможність підприємства [12]	- - -	- - -	+	П П П	В В,З В,З
... встановити стабільні зв'язки з постачальниками, які пропонують гнучку систему знижок... [13]	+	+	+	П,Д	В,З
- залучити дешеві ресурси; - знизити витрати на утримання апарату управління [14]	+	+	+	П,Д П,Д	В,З З

Продовження табл. 1

<ul style="list-style-type: none"> - вивчити строки умов постачання та порядок розрахунків обсягів матеріальних ресурсів за укладеними договорами та оцінити обґрунтованість та ефективність формування портфеля замовлень на матеріальні ресурси; - визначити характер складських запасів, оцінити рух та структуру споживання матеріальних цінностей за певний період і в динаміці; - систематизувати фактори, які зумовили відхилення фактичних показників використання матеріальних ресурсів від прогнозованих у звітному та попередніх періодах; - розглянути взаємозв'язки між обсягами випуску продукції та матеріаломісткістю, матеріаловіддачею, іншими факторними показниками; - оцінити рівні ефективності використання матеріальних ресурсів через кількісне вимірювання впливу факторів на виявлені відхилення показників матеріаломісткості та матеріаловіддачі [15] 	+	-	+	П,Д	В,З
<ul style="list-style-type: none"> - вдосконалити організаційну структуру апарату управління; - раціоналізувати інформаційну систему та документообіг; - розробити оптимальний механізм та наукові методи управління; - удосконалити планування і організацію процесу вироблення і реалізації управлінських рішень; - механізувати та автоматизувати процес управління; - раціоналізувати управлінську працю; - підібрати, підготувати, розстановити та підвищити кваліфікацію управлінських кадрів [16] 	+	+	+	П,Д	В,З
<ul style="list-style-type: none"> - розробити основні засади політики управління суб'єктами господарювання; - посилити нагляд за використанням й управлінням ресурсами; - підвищити роль вищої освіти і науки; - провести національну податкову політику; - забезпечити низький рівень інфляції [17] 	+	+	+	П,Д	В,З
<ul style="list-style-type: none"> - впровадити в вітчизняну практику нові інноваційні інструменти податкового адміністрування; - застосувати податкові пільги; - удосконалити систему надання податкових пільг [18] 	+	-	+	Д	В,З

Продовження табл.1

- зосередити увагу на правових, економічних і соціально-психологічних методах державного регулювання рівня та якості життя населення;	+	+	+	+	Д	В,3
- зменшити адміністративний вплив органів державного регулювання на процеси взаємодії між виробничими системами;	+	+	+	+	Д	В,3
- здійснити реорганізацію органів державного регулювання на місцях та переглянути їхні функції, спрямувавши їх на розробку регіональної та реалізацію державної стратегії подолання бідності;	+	+	+	+	Д	В,3
- посилити роботу органів державного регулювання з реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки, збереження існуючих і створення нових робочих місць, заохочення роботодавців до підвищення рівня оплати праці та виконання соціальних зобов'язань перед найманими працівниками тощо [19]	+	+	+	+	Д	В,3
- поліпшити використання землі, підвищити її родючість;	+	-	-	+	П,Д	В
- впровадити комплексну механізацію та автоматизацію виробництва;	+	-	-	+	П,Д	В,3
- поглибити спеціалізацію і концентрацію виробництва на основі міжгосподарської і агропромислової інтеграції;	+	-	-	-	П,Д	В,3
- раціоналізувати використання виробничих фондів і трудових ресурсів;	+	+	+	+	П	В,3
- впровадити інтенсивні і ресурсозберігаючі технології та індустріальні методи виробництва;	+	+	+	-	П,Д	В,3
- підвищити якість і збереження виробленої продукції;	+	-	-	+	П	В,3
- широке використання прогресивних форм організації виробництва та оплати праці;	+	-	-	+	П,Д	В,3
- розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання та створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи;	+	+	-	+	Д	В
- підвищення технічного і технологічного рівня НТП [20]	+	+	-	+	П,Д	В,3
- розробити нові підходи і механізми управління;	+	+	+	+	П,Д	В,3
- змінити структуру виробництва;	+	+	+	+	П,Д	В,3
- впровадити інноваційні і ресурсозберігаючі технології;	+	+	+	+	П,Д	3
- відповідні організаційні заходи на рівні підприємства, галузі, регіону, держави [21]	+	+	+	+	П,Д	В,3

Примітка: - * «+» - так; «-» - ні; «П» - підприємство; «Др» - Держава; «З» - затрати; «В» - виручка
Джерело: авторська розробка за [8- 21]

Таблиця 2. – Принципи підвищення ефективності діяльності

Принцип підвищення ефективності	На рівні суб'єкта господарювання		Сутність принципу
	держави	суб'єкта господарювання	
Системності	+	+	всі заходи з підвищення ефективності мають бути узгодженими та взаємопов'язаними [22]
Безперервності	+	+	механізм підвищення ефективності повинен функціонувати безперервно. Якщо заходи з підвищення ефективності будуть здійснюватися епізодично, то вона буде низькою [23]
Гнучкості	+	+	полягає в плануванні певних резервів, що дозволять коригувати планові завдання при виникненні передбачених обставин під впливом змін внутрішніх та зовнішніх умов
Адаптованості	+	+	передбачає наявність зворотного зв'язку для того, щоб адаптуватися до змін, які відбуваються у зовнішній та внутрішній соціально-економічній системі
Масштабності	+	+	можливість змінювати широту обхвату заходами регулювання [24]
Перспективності	+	+	регулювання має бути спрямовано на вирішення не лише поточних завдань, а й тих проблем, які виникатимуть у майбутньому
Прозорості	+	+	чіткий виклад стратегії, доведення її мети, напрямів та завдань до вертикалі виконавчої влади, громадян, суб'єктів господарювання, іноземних інвесторів і кредиторів та суворе слідування ним. Правдиве інформування про необхідність заходів економічної політики, що вживаються, та їхнє призначення в контексті цілісної стратегії, прозорість інформації щодо можливої реакції органів економічної влади на явища дестабілізації макроекономічного становища є необхідною умовою консолідації зусиль економічних, політичних та громадських сил суспільства. Стратегія має бути зрозумілою для усіх верств суспільства – від її безпосередніх виконавців – до громадськості. Водночас виклад стратегії не повинен бути спрощеним. Спрощеність суперечить прозорості стратегії, оскільки приховує (нехай неусвідомлено) весь комплекс її можливих наслідків [25]

Джерело: авторська розробка за [22-25]

Таблиця 3. – Умови підвищення ефективності діяльності

Умови підвищення ефективності	На рівні суб'єкта господарювання		Характеристика умови
	держави	суб'єкта господарювання	
Соціально-економічні	+	+	використання трудового потенціалу цілковито залежить від існуючої економічної системи
Матеріально - технічні	+	+	характеризують сукупність засобів виробництва, що вступають у форми реальних активів та забезпечують ефективне функціонування усіх структурних підрозділів підприємства
Природні	+	-	впливають на формування, розподіл (перерозподіл) і використання трудового потенціалу, визначають особливості зайнятості працівників працездатного населення та ефективність його праці
Демографічні	+	-	визначають ступінь забезпечення регіонів кадрами з усіма наслідками, що випливають із цього
Історичні	+	-	традиції, звички населення визначають розміщення, мобільність, зайнятість [26]

Джерело: авторська розробка за [26]

Економічна функція полягає, зокрема, у маркетингових дослідженнях ринку товарів і послуг з метою найбільш ефективною реалізації виготовленої продукції; здійсненні господарських відносин з іншими суб'єктами ринку на основі договорів (контрактів); найманні працівників і організації їхньої діяльності; при розподілі та використанні прибутку; сплаті податків; інвестуванні тощо.

Соціальна функція передбачає поліпшення умов праці, життя і здоров'я, гарантії обов'язкового медичного страхування всіх працівників підприємства та їх сімей; забезпечення підготовки кваліфікованих працівників; надання пільги своїм працівникам, які здобувають освіту у навчальних закладах без відриву від виробництва; забезпечення визначеної відповідно до закону кількості робочих місць для працевлаштування неповнолітніх, інвалідів та інших категорій громадян, які потребують соціального захисту [27].

Зазначені функції реалізуються у взаємозв'язку. Недооцінка будь-яких з них може негативно вплинути на підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. У таблиці 4 представлено наведені у літературі функції підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Наступне теоретичне положення категорії, що розглядається у дослідженні і яке слід враховувати при економічній діагностиці й стратегічному аналізі, — це методи підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання. У рамках організаційного методу відбувається пошук організаційних можливостей та способів підвищення ефективності виробничих процесів, які мають місце на підприємстві. В межах технологічного методу основним є завдання вирішення питання технологічного відставання, яке є життєво важливим та актуальним для вітчизняних підприємств. А ресурсний метод відображає, в першу чергу, необхідність аналізу ефективності використання наявного матеріального та трудового капіталу підприємства [28].

У таблиці 5 представлено методи підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання та їх характеристики, а у таблиці 6 - узагальнення результатів дослідження.

Висновки. Таким чином у роботі систематизовано і розглянуто у комплексі основні теоретичні положення (об'єкт, предмет, суб'єкти, мета, завдання (задачі), принципи, умови, функції) категорії підвищення ефективності діяльності суб'єкта господарювання.

Таблиця 4. – Функції підвищення ефективності діяльності

Функції підвищення ефективності / Сутність, джерело	
Виробничо-технологічна функція на рівні:	
держави	підприємства
набуває все більшого значення в постіндустріальну інформаційну епоху, коли вже не робоча сила або автоматизація й технологізація економіки, а саме знання стає безпосередньою продуктивною силою й основним джерелом виробництва матеріальних і соціальних благ [29]	пов'язана із забезпеченням процесу виробництва необхідними засобами та їх використанням, упровадженням новітніх технологій, раціоналізацією виробничих процесів і винахідництвом [30]
Економічна функція на рівні:	
держави	підприємства
забезпечення правової основи функціонування ринкової економіки: - визначення політики макроекономічної стабілізації; - розподільна; - перерозподіл доходів і багатств; - захист конкуренції.	це управління процесами виробництва та збуту товарів, укладання контрактів, наймання працівників і раціональна організація їхньої праці, розподіл доходів (заробітної плати та прибутку), розрахунок економічної ефективності, ціноутворення, вивчення ринку.
Соціальна функція на рівні:	
держави	підприємства
функція науки державного управління покликана забезпечити фахове професійне зростання державних службовців, формування у них відповідної раціонально-позитивної управлінської культури, спроможної до найповнішого використання людського потенціалу щодо виконання функцій та завдань держави і державної влади [29]	поліпшення умов праці та відпочинку співробітників, створення сприятливого психологічного клімату в колективі, надання допомоги та підльг працівникам і членам їхніх сімей, благодійна діяльність.

Джерело: авторська розробка за [29-30]

Таблиця 5. – Методи підвищення ефективності діяльності та їх характеристика

Метод	Сутність	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Організаційний	пошук можливостей та способів підвищення ефективності виробничих процесів, які мають місце на підприємстві [28]	Враховується вплив на ефективність дій управлінського персоналу	Не можливо використовувати без інших методів підвищення ефективності
Розрахунково-аналітичний	на основі аналізу досягнутої величини фінансового показника, що приймається за базу, та індексів його зміни в плановому періоді розраховується планова величина цього показника	Можливість порівняння декількох варіантів фінансового плану	В основі цього методу лежить експертна оцінка
Технологічний	вирішення питання технологічного відставання, яке є життєво важливим та актуальним для вітчизняних підприємств [28]	Найбільш суттєвий метод руху науково-технічного прогресу	Вузька сфера впливу на підвищення ефективності
Ресурсний	необхідність аналізу ефективності використання наявного матеріального та трудового капіталу підприємства [28]	Враховується обмеженість ресурсів підприємства, держави та світу	Не виявлено
Прямого підрахунку	застосовують для визначення резервів екстенсивного характеру, коли відома величина додаткового залучення або величина безумовних втрат ресурсів [31]	Можна точно визначити витрати, що пов'язані, наприклад, із транспортуванням тих чи інших одиниць запасів у вартісному чи натуральному виразі	Застосовується, коли точно відомі величини витрат або додаткових залучень

Джерело: авторська розробка за [28, 31]

Таблиця 6. - Узагальнення результатів дослідження щодо основних категорій, які визначають теоретичні основи підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання

Категорії	Тлумачення
Об'єкт дослідження	Ефективність діяльності суб'єктів господарювання – це ступінь використання ресурсів, або віддача витрат, яка визначається співвідношенням результатів діяльності суб'єкта господарювання в одиницю часу та витрат, що забезпечили цей результат [2]
Предмет дослідження	Підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання.
Суб'єкти підвищення ефективності діяльності	Господарські організації, громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці, філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), створені ними для здійснення господарської діяльності
Мета підвищення ефективності діяльності	- на рівні суб'єкта господарювання – підвищення прибутковості його господарської діяльності; - на рівні держави - зростання суспільного добробуту (матеріальні, соціальні, культурні, духовні, екологічні блага) населення
Завдання (задачі) підвищення ефективності діяльності	<i>На рівні суб'єкта господарювання:</i> а) стосовно збільшення виручки підприємства: 1) провести модернізацію та поліпшити технологію виробництва; 2) удосконалити управління трудовими ресурсами; б) стосовно зменшення витрат підприємства: 1) удосконалити управління витратами та ресурсами; 2) налагодити управління ризиками. <i>На рівні держави:</i> - розробити основні засади політики управління суб'єктами господарювання; - посилити нагляд за використанням й управлінням ресурсами; - підвищити роль вищої освіти і науки; - провести раціональну податкову політику; - забезпечити низький рівень інфляції
Принципи підвищення ефективності діяльності	безперервність, гнучкості, перспективності, адаптованості, масштабованості, системності, прозорості та ін. [22]
Умови підвищення ефективності діяльності	<i>На рівні суб'єкта господарювання:</i> - соціально-економічні; - матеріально-технічні; <i>На рівні держави:</i> - соціально-економічні; - матеріально-технічні; - природні; - демографічні; - історичні [32]
Функції підвищення ефективності діяльності	Виробничо-технологічна, економічна, соціальна
Методи підвищення ефективності діяльності	Організаційний, розрахунково-аналітичний, технологічний, ресурсний, прямого підрахунку та ін.

Джерело: авторська розробка за [2, 22, 32]

Використання цих теоретичних положень забезпечить методологічне підґрунття для розробки методичних підходів і методик застосування інформації для підготовки та прийняття управлінських рішень в економічній діагностиці та стратегічному аналізі. Перспективою подальших досліджень є розробка таких методичних підходів і методик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мехеда Н.Г. Проблема ефективності діяльності підприємства / Н.Г Мехеда, К.С. Масленко // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/45_VSN_2015/Economics/10_-204532.doc.ht.
2. Соціально-економічний та технічний розвиток підприємств: проблеми, рішення, оцінка ефективності: Монографія Дніпропетровськ: Пороги, 553с. – С. 169-183.
3. Господарський Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV зі змінами та доп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
4. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. / О.О. Гетьман. – 2-ге видання. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
5. Конащук В.Л. Визначення шляхів удосконалення господарської діяльності підприємства в сучасних умовах / В.Л. Конащук // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.zgia.zp.-ua/gazeta/evzdia_8_067.pdf.
6. Добробут населення України: проблеми та шляхи їх вирішення / С. А. Дrajниця // Університетські наукові записки. - 2013. - № 2. - С. 303-309. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.-gov.ua/UJRN/-Unzap_2013_2_48.
7. Основні принципи організації виробничих процесів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/1426030753507/-menedzhment/osnovni_principi_organizatsiyi_virobnichih_protseviv.
8. Кучерява А. С. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення / А. С. Кучерява // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. - 2015. - Вип. 40. - С. 38-44. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppei_2015_40_8.
9. Стричак Г.В. Підвищення рівня прибутковості підприємства / Г. В. Стричак, І. В. Цюпко, М. А. Дякович // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.10. - С. 262-268. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2014_24.
10. Корінев В. Л. Обґрунтування прибутку підприємства з урахуванням рівня ціни на продукцію / В. Л. Корінев // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - № 3. - С. 97-103.

11. Лойко В. В. Шляхи збільшення обсягу прибутку та підвищення дієвості управління прибутком промислового підприємства в сучасних умовах господарювання / В. В. Лойко, Є. С. Несенюк // International scientific journal. - 2015. - № 7. - С. 68-71. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_7_19.
12. Череп А. В. Методичні підходи до аналізу прибутку комерційного банку на прикладі ПуАТ АКБ «Індустріалбанк» [Електронний ресурс] / А. В. Череп, Г. І. Рурка // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. - № 1(10), - 2011. - Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2011_1/part1/6.Pdf. 15.
13. Дженкова Г.Г. Фактори зростання прибутку промислового підприємства / Г. Г. Дженкова. // Культура народів Причорномор'я. - 2008. - № 126. - С. 30-31.
14. Аналіз банківської діяльності: Підручник / за ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.
15. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: учебник / А. Дж. Стрикленд, ред.: Л.Г. Зайцев, ред.: М.И. Соколова, А.А. Томпсон.— М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2015. — 578 с.
16. Сирополис Н.К. Управление малым бизнесом. Руководство для предпринимателей: Пер. с англ. — М.: Дело, 1997. — 672 с.
17. Кравченко М. О. Проблеми і напрями підвищення ефективності діяльності підприємств державного сектору економіки України / М. О. Кравченко // Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць. - 2015. - Вип. 12. - С. 51-57.
18. Перспективні напрями підвищення фіскальної ефективності податкової системи України / В. І. Коротун // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. - 2014. - Вип. 26. - С. 211-219. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvbdfa_2014_26_28.
19. Нижник В.М. Підвищення ефективності соціальної політики як чинника входження України до ЄС / В. М. Нижник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 5(1). - С. 183-186.
20. Дучинська Н.І. Ефективність сільськогосподарського виробництва: сутність та шляхи підвищення / Н. І. Дучинська, Н. М. Бондаренко, К. А. Лядова. - Режим доступу: <http://vestnikdnu.com.ua/archive/201372/duchinska.html>.
21. Борисова В.О. Передумови підвищення ефективності управління підприємствами АПК України / В.О. Борисова // Економіка та держава. - 2015. - № 1. - С. 112-115.
22. Макущенко М.П. Принципи формування регіонального механізму підвищення

- ефективності використання ринкового потенціалу будівельних підприємств / М. П. Макущенко // Економіка будівництва і міського господарства. — 2015, Т. 11, № 1. — С. 513
23. Загускин Н.Н. Методологические принципы исследования инвестиционно-строительного комплекса как экономической системы / Н. Н. Загускин // Экономика строительства и городского хозяйства. 2012. Т. 8, № 3. С. 177–182.
24. Омельчук В.О. Механізм державного регулювання ринку доступного житла: монографія / В. О. Омельчук. – К.: ПанТот, 2010. – 406 с.
25. Принципи побудови ефективної економічної стратегії [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-1470.html>.
26. Умови та чинники формування резервів ефективності використання трудового потенціалу [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.readbook.com.ua/book/30/771/>.
27. Сутність підприємства, його функції та принципи господарської діяльності [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/12991010/po-litekonomiya/sutnist_pidpriyemstva_yogo_funktsiyi_printsipi_gospodarskoyi_diyalnosti.
28. Гречко А.В. Дослідження методів підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства / А.В. Гречко // Сучасні проблеми економіки і підприємництва. Випуск 16, 2015. – С.230-234. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sb-keip.kpi.ua/article/viewFile/42808/43433>.
29. Проблематика визначення та змістовності функцій науки «державне управління» / О.В. Радченко // Публічне управління: теорія та практика. - 2014. - Вип. 1. - С. 13-17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2014_1_4.
30. Підприємство як організаційна структура підприємництва [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/16990717/ekonomika/pidpriyemstvo_organizatsiyna_struktura_pidpriyemnitstva.
31. Визначення резервів і розробка заходів щодо підвищення ефективності роботи підприємства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2016/12/2-6-2-2016-14.pdf>.
32. Ковальов А.І. Аналіз фінансового стану підприємства: Підруч. / А.І. Ковальов, В.П. Привалов. – М: Центр економіки і маркетингу, 2002. – 541 с.